

ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE DİPLOMASİ MERKEZİ

KASIM 2024

ORTAK TÜRK
ALFABESİ: TÜRK
DÜNYASINDA
DİLSEL BİRLİK
ARAYIŞI VE
ULUSLARARASI
YANSIMALARI

HAZIRLAYANLAR

DOÇ. DR. DİDEM AYDINDAĞ
DR. BEKİR VAROĞLU

Giriş

Türk Akademisi ve Türk Dil Kurumu iş birliğiyle 9-11 Eylül 2024 tarihlerinde Bakü’de gerçekleştirilen Türk Dünyası Ortak Alfabe Komisyonu’nun 3. toplantısı, Türk dünyasında tarihi bir karara sahne olmuştur. Toplantı sonunda, Türk dillerindeki farklı fonemleri temsil eden 34 harften oluşan "Ortak Türk Alfabeti" önerisi üzerinde uzlaşa sağlanmıştır. Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üyesi ülkelerin katılımıyla tamamlanan bu çalışmalar, Türk halkları arasındaki dilsel birliği sağlama ve kültürel bağları güçlendirme hedeflerini taşımaktadır.

Ortak Türk Alfabetinin benimsenmesi, yalnızca yazılı kaynakların paylaşımını kolaylaştırmakla sınırlı kalmayıp, Türk dünyasında ortak bir geleceğin inşası için stratejik bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu karar, dil mirasının korunması ve dilsel bağların pekiştirilmesi adına tarihi bir dönüm noktasıdır. Ortak Türk Alfabeti, Türk devletleri arasında iletişimi kolaylaştırmayı ve yazılı iletişimde ortak bir zemin oluşturmayı amaçlayan bir çerçeve alfabe niteliğindedir.

Türkiye Türkçesi’nde yer almayan, ancak bazı Türk lehçelerinde kullanılan 5 harfi de içeren bu alfabe, ulusal alfabelerde herhangi bir değişiklik dayatmadan, Türk dillerinin fonetik çeşitliliğini yansıtmaktadır. Bu bağlamda, Ortak Türk Alfabeti, yalnızca dilsel bir uzlaşa mekanizması olmakla kalmayıp, Türk Devletleri Teşkilatı üyeleri arasındaki siyasi ve kültürel bağları güçlendirme potansiyeli taşıyan bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Ortak Türk Alfabeti Çalışmalarının Kısa Tarihçesi

Türk halkları, tarih boyunca çeşitli alfabeler kullanmıştır. İlk Türk alfabeti olarak bilinen Göktürk Alfabeti, yazılı kültürün temelini oluşturmuş, ardından Uygur Alfabeti yaygınlaşmıştır. İslamiyet’in kabulüyle birlikte ise Arap alfabeti, Türk dünyasında yazı dili olarak kullanılmıştır. Ancak 20. yüzyıl başlarında modernleşme hareketleriyle Arap alfabetinin Türkçenin fonetik yapısına uygun olmadığı anlaşılmıştır. 1917’de Sahalar, Latin alfabetini kullanan ilk Türk topluluğu olmuştur.¹

Türk devletlerinin ortak alfabe kullanma fikri, ilk kez 1922 yılında dile getirilmiş ve 1926’da düzenlenen 1. Bakü Türkoloji Kurultayı ile somut bir ivme kazanmıştır. Kurultay, Latin tabanlı

¹ İbrahimov, E. (2016). Türk dünyasında ortak konuşma dili oluşturulmasında alfabe ve imla sorunları. *Gazi Türkiyat*, 18, 213–220.

bir alfabe üzerinde Türk halkları arasında ortak bir dilsel standart oluşturmayı amaçlamış ve bu konuda önemli bir başlangıç noktası olmuştur. Ancak, Sovyetler Birliği'nin politik müdahaleleri, bu çalışmaların sonuçlanmasını engellemiştir. 1926 Bakü Kurultayı, Türk halklarının dil birliği için önemli bir dönüm noktası olsa da o dönemki siyasi koşullar bu idealin gerçekleşmesine izin vermemiştir. Buna rağmen, ortak alfabe fikri Türk halklarının kültürel birliğini sağlamaya yönelik süregelen bir hedef olarak canlı kalmaya devam etmiştir.²

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetleri, dil ve kültür alanında yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreçte, Latin tabanlı bir "Ortak Türk Alfabesi" oluşturma fikri, aynı yıl İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda yeniden gündeme gelmiştir.³ Bu girişim, Sovyetler döneminde farklı alfabeler kullanmaya zorlanan Türk halklarının dilsel ve kültürel bağlarını yeniden inşa etmeyi amaçlamış; ancak teknik ve politik zorluklar nedeniyle uygulamaya geçirilememiştir. Ortak alfabe konusunda somut bir ilerleme 1993 yılında, Antalya'da gerçekleştirilen Türk Şûrası'nda (Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk-Kardeşlik ve İş Birliği Kurultayı) kaydedilmiştir. Bu toplantıda, Türk Cumhuriyetlerinin Latin alfabesine geçişini hızlandırmak amacıyla Q, X, W, Ñ ve Ä gibi harflerin eklenmesi önerilmiş ve bu alfabenin temel bir taslağı üzerinde görüş birliği sağlanmıştır.⁴ Ancak, ekonomik ve siyasi önceliklerin farklılığı nedeniyle bu çalışmalar da fiilen hayata geçirilememiştir.

Türk dünyasında alfabe ve dil birliğini sağlama hedefi, 2021 yılında Türk Konseyi'nin Türk Devletleri Teşkilatı'na (TDT) dönüşmesiyle birlikte yeniden canlanmıştır. "Türk Dünyası 2040 Vizyonu" belgesinde yer alan ortak alfabe hedefi, bu alanda kapsamlı çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda, Ortak Türk Alfabesi çalışmaları, 28-29 Mayıs 2023 tarihlerinde Kazakistan'ın başkenti Astana'da, 6-7 Mayıs 2024 tarihlerinde Bakü'de ve 9-11 Eylül 2024 tarihlerinde yine Bakü'de gerçekleştirilen toplantılarla neticelendirilmiştir.⁵ Toplantılar, bilim insanlarının uzun yıllardır önerdiği Latin tabanlı alfabe tasarısının yeniden ele alınmasını sağlamış ve 34 harften oluşan bir alfabe üzerinde anlaşma sağlanmıştır. Bu

² Gasimova, Z. (2023). 1927-1928 yılları yeni Türk alfabesi komitesinin I. Bakü, II. Taşkent ve III. Kazan kurultayları üzerine inceleme. *Journal of Turkic Civilization Studies*, 4(2).

³ Aydıngün, İ., & Balım, Ç. (2012). Bağımsızlıklarının yirminci yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna: Türk dilli halklar - Türkiye ile ilişkiler. *Atatürk Kültür Merkezi*.

⁴ Çağlar, E. (2018). Antalya'da toplanan Türk kurultaylarının tarihi değerlendirmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 241-263.

⁵ TRT Haber. (2024). Türk dünyasının ortak alfabesi kabul edildi. Retrieved from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turk-dunyasinin-ortak-alfabesi-kabul-edildi-877107.html>.

alfabe, Türk lehçelerinde bulunan seslerin tamamını kapsamak için Q, X, Ń, Ä, Ü gibi harfleri içermektedir. Ancak bu harfler, standart Türkiye Türkçesi'nde kullanılmamaktadır ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut alfabesine eklenmesi de planlanmamaktadır.

Kabul edilen ortak çerçeve alfabe, Türk dünyasında her lehçenin kendi fonetik ihtiyaçlarına uygun şekilde kullanımı esas almıştır. Türkiye, 1928'den beri kullandığı 29 harfli alfabeyle koruyacaktır. Azerbaycan da mevcut alfabesini kullanmaya devam edecektir. Buna karşın, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi ülkelerde bazı harf değişiklikleri yapılacak olup, bu değişiklikler ilgili ülkelerin parlamentolarında onaylandıktan sonra uygulanacaktır.⁶ Türkiye Türkçesi'nde bulunmayan Q, X, Ń, Ä, Ü gibi harfler, Türk lehçelerinde yer alan sesler için belirlenmiştir. Ortak Türk Alfabeti, Türk dünyasında 29'u ortak olan ancak bazı harflerde farklılık gösteren alfabelerin, yazı birliğini sağlarken dilsel çeşitliliği de korumasına olanak tanıyacak şekilde tasarlanmıştır. Bu adım hem kültürel hem de pratik yazışmalarda iş birliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Ortak Türk Alfabetinin Yaratabileceği Tehditler ve Fırsatlar

Türk dünyasında ortak bir dil geliştirme girişimi, ortak tarih, kültür ve kimlik bağları üzerine inşa edilen geniş kapsamlı bir projedir. Bu girişim, TDT çerçevesinde özellikle Türkiye'nin liderliğinde şekillenmekte ve bölgesel iş birliğini derinleştirme hedefini taşımaktadır. Ancak, bu tür bir proje hem bölgesel hem de uluslararası jeopolitik dengeler açısından çok dikkatli değerlendirilmelidir. Rusya ve Çin gibi küresel aktörlerin yanı sıra Batı'nın bu gelişmelere olan yaklaşımı, girişimin gelecekteki seyrini belirlemede ve Türkiye'nin uluslararası ilişkileri özelinde kritik önem arz etmektedir.

A) Kültürel Birliktelik ve Ortak Kimlik İnşası

Ortak bir dil geliştirme fikri, Türk halkları arasındaki kültürel bağların pekiştirilmesi açısından büyük bir potansiyel sunmaktadır. Bu girişim, tarih boyunca birbirine bağlı kalmış olan Türk toplumlarının ortak bir kimlik altında bir araya gelmesine katkıda bulunabilecektir. Ortak dil aynı zamanda siyasal ve kültürel üretimde de bir standardizasyon sağlayarak ortak bir Türk dünyası zemini yaratabilecek ve bunun sayesinde, Türk halkları arasındaki dayanışma ve

⁶ Aydınlik. (2024). Bakü'de karar çıkmıştı: Alfabe değişiyor mu? TDK Başkanı Prof. Dr. Osman Mert açıkladı. *Aydınlik*. Retrieved November 28, 2024, from <https://www.aydinlik.com.tr/haber/bakude-karar-cikmisti-alfabe-degisiyor-mu-tdk-baskani-prof-dr-osman-mert-acikladi-495147>.

kimlik bilinci güçlenebilecektir. Özellikle diaspora topluluklarında, böyle bir girişim ulusal kimliğin korunması için önemli bir araç olabilmektedir.

Bununla birlikte, ortak dil girişimi, bölgedeki dilsel çeşitliliği azaltma riski taşımaktadır. Örneğin, Kazakça, Özbekçe, Kırgızca gibi dillerin özgün yapılarının gölgelenmesi ve yerel dillerin zamanla zayıflaması gibi endişeleri toplumlar içerisinde barındırabilmektedir. Bu durum, yerel kültürlerin korunması ile Türk dünyası kimliğinin inşası arasındaki hassas dengeyi korumayı zorlaştırma ihtimalini taşımaktadır.

B) Ekonomik Unsurlar

Türk dünyasında ortak bir dilin benimsenmesi, ekonomik ilişkilerde önemli kolaylıklar sağlayabilecektir. Dil bariyerlerinin ortadan kalkmasıyla, Türk devletleri arasındaki ticaret ve yatırım süreçleri daha hızlı, yoğun ve etkili bir şekilde ilerlemesi beklenebilmektedir. TDT kapsamında geliştirilecek ortak projeler, ortak dil sayesinde daha iyi bir koordinasyonla yürütülebilecektir. Enerji ve altyapı projelerinde ülkeler arasında iletişim kolaylığı sağlanmasına bağlı olarak maliyetler düşürülebilir ve zaman ve finansal kayıpların önü alınabilmektedir. Bu durum, bölgenin küresel ticaret sistemine entegrasyonunu hızlandırabilecektir.

Turizm sektörü, ortak dilin hayata geçirilmesinden büyük ölçüde fayda sağlayabilecek başka bir alandır. Türk halklarının birbirine yönelik seyahat eğilimi artarsa, yerel ekonomilere katkı sağlayabilecektir. Turizm sektöründe ortak dil, hizmet standartlarını artırarak kültürel deneyimlerin daha zengin hale gelmesini sağlayabilecektir. Aynı şekilde, Türk devletlerinde iş gücü hareketliliği de kolaylaşabilir. Ortak dil bilen bireyler, bölge genelinde daha kolay iş fırsatları bulabilir, bu da ekonomik entegrasyonu hızlandırabilir.

Eğitim alanında ise ortak dil, akademik iş birliğini teşvik ederek bilgi üretimini arttırmaya yardımcı olacaktır. Öğrenci değişim programları, ortak dil aracılığıyla daha etkili bir şekilde uygulanabilir. Türk devletleri arasındaki ortak araştırma projeleri ve akademik çalışmalar, bu tür bir dil birliğiyle daha geniş çaplı bir iş birliği çerçevesinde gerçekleştirilebilecektir. Bu süreç, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve bilimsel kalkınmayı da destekleyebilecektir.

C) Jeopolitik Unsurlar

Jeopolitik açıdan ortak dil girişimi, Türk dünyasını uluslararası arenada daha güçlü bir aktör haline getirebilir. Türkiye'nin liderliğinde yürütülecek bu tür bir proje, Türk devletlerini

birleştirici bir çatı altında toplayarak kolektif bir güç oluşturabilecektir. Bu güç, uluslararası organizasyonlarda Türk dünyasının etkisini artırabilir ve Türk devletlerini bölgede daha stratejik bir konuma taşıyacaktır. Örneğın, Birleşmiş Milletler’de veya diğerk küresel forumlarda Türk devletlerinin ortak bir sesle hareket etmesi, bölgesel ve küresel konularda daha etkin bir tutum sergilemelerine olanak sağlayabilecektir.

Yumuşak güç açısından ortak dil girişimi, Türk dünyasının uluslararası imajını güçlendirecektir. Türkiye’nin, Yunus Emre Enstitüsü ve TİKA gibi kurumlar aracılığıyla bu girişimi desteklemesi ile Türk kültürünün küresel tanıtımında etkili bir strateji haline getirmesi gerekmektedir. Bu durum, Türk dünyasının küresel arenada kültürel bir aktör olarak konumlanmasını sağlayacaktır. Ayrıca, bu tür bir girişim, Türk dünyasını kültürel bir marka haline getirerek uluslararası tanınırlığı artırabilecektir.

Sonuç olarak, ortak bir dil kültürel, ekonomik ve jeopolitik birçok fırsat sunmaktadır. Ancak, bu fırsatların hayata geçirilmesi, dikkatli bir stratejik planlama ve uluslararası hassasiyetlerin gözetilmesiyle mümkün olacaktır. Türkiye, bu süreçte liderlik rolünü sürdürerek, bölgesel iş birliği ve kalkınmayı destekleyen kapsayıcı bir yaklaşım benimsemekle yükümlüdür.

Ortak Türk Dili Girişiminin Küresel Dinamikleri ve Türkiye için Öneriler

Ortak bir dilin Türk dünyasında benimsenmesi, küresel düzeyde aktörlerin dikkatini çekmektedir. Görüşler, genellikle aktörlerin stratejik çıkarlarına, kültürel ve jeopolitik bağlamlarına bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu tür bir dil birliği, özellikle bölgesel güçlerin ve küresel aktörlerin endişelerini doğurabilmekte ve bazı durumlarda tarihsel olarak da görüldüğü üzere itirazlarla karşılaşılabilir. Tepkiler genellikle, Türk dünyasının uluslararası ilişkilerde daha etkili bir şekilde örgütlenmesi ve bağımsız hareket etme potansiyeliyle ilişkilidir.

A) Rusya ile İlişkiler

Rusya, Türkiye’nin öncülüğünde geliştirilen ortak Türk dili girişimine stratejik kaygılarla yaklaşmakta ve bu girişimi, Türk dünyasının siyasi, ekonomik ve kültürel entegrasyonunu teşvik ederek Moskova’nın “yakın çevre” politikalarını zayıflatabilecek bir adım olarak görmektedir.⁷ Türkçe’nin bölgede artan etkisi, Orta Asya’da Rusça’nın kültürel ve resmi dil

⁷ World Policy Hub. (2024). How is Ankara seeking to enhance its presence in Central Asia? *Asian Studies, Political Studies*. Retrieved November 28, 2024, from <https://worldpolicyhub.com/how-is-ankara-seeking-to-enhance-its-presence-in-central-asia/>.

olarak önemini kaybetmesine yol açabilir. Bu durum, Sovyet sonrası dönemde dilsel ve kültürel nüfuzunu korumayı hedefleyen Rusya'nın çıkarları açısından ciddi bir meydan okuma olarak algılanmaktadır.

Ortak alfabenin benimsenmesi, Türk devletlerinin Türkiye liderliğinde daha yakın bir işbirliği içerisine girmesini kolaylaştırabilir. Trans-Hazar ve Orta Koridor projelerinin etkinliğini artırarak ekonomik ve lojistik bağları güçlendirecek bu girişim, aynı zamanda Rusya'nın Orta Asya'daki ekonomik ve jeopolitik etkisini zayıflatma potansiyeli taşımaktadır.⁸ Ortak bir alfabenin yaratacağı kültürel bağlar, Türk devletlerinin Moskova yerine Ankara eksenli bir siyasi hattı benimsemelerine neden olabilir. Dolayısıyla, Rusya girişimi yalnızca kültürel bir proje olarak değil, aynı zamanda ekonomik ve siyasi bir tehdit olarak algılayabilir.

Dilsel birliğin bölgede yaratacağı dönüşüm, Moskova'nın bölgedeki diplomatik kontrolünü kaybetme riskini artırmaktadır. Türkçe konuşan ülkelerin ortak bir alfabe aracılığıyla bütünleşmesi, Rusya'nın "yakın çevre" politikasına meydan okuma anlamı taşıyabilir. Ayrıca, alfabe değişikliği süreci, eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesi ve toplumsal adaptasyon gibi teknik ve mali zorlukları beraberinde getirebilir. Bu bağlamda, Rusya'nın yerel hükümetler üzerindeki nüfuzunu kullanarak süreci yavaşlatma ya da engelleme çabalarına girişmesi olasıdır.⁹

Ancak, Rusya'nın halihazırda Ukrayna ve Batı'yla yaşadığı sorunlar göz önüne alındığında, yeni bir tehdit kapısı aralamaktan ziyade ekonomik ve stratejik çıkarlar doğrultusunda bazı iş birliği alanlarında ortak dil fikrine ılımlı yaklaşabileceği de değerlendirilmektedir. Örneğin, bölgesel güvenlik meseleleri veya enerji geçiş projeleri gibi stratejik konularda, Türk devletleri ile daha pragmatik iş birlikleri geliştirmeye sıcak bakma ihtimali bulunmaktadır. Bu tür iş birlikleri, Moskova'nın bölgedeki etkisini koruma çabalarıyla uyumlu bir stratejik esneklik göstergesi olabilir.

⁸ Oztarsu, M. F. (2024). The power of names: Türkiye's shift from Central Asia to Turkestan. *The Diplomat*. Retrieved November 28, 2024, from <https://thediplomat.com/2024/10/the-power-of-names-turkeys-shift-from-central-asia-to-turkestan/>.

⁹ Akcay, N. (2022). Does the Organization of Turkic States worry China and Russia? Greater integration among Turkic states may pose a crucial threat to Beijing and Moscow. *The Diplomat*. Retrieved November 28, 2024, from <https://thediplomat.com/2022/11/does-the-organization-of-turkic-states-worry-china-and-russia/?fbclid=IwY2xjawG1MnFleHRuA2FlbQlxMAABHalTnivYGM CX8fowW3-44LksStitr86NdPldgscdSW5K ANI-KyfvivwZA aem KL7PSfOHHo0U8 mlyl5lw>.

Türkiye'nin bu girişimi Rusya karşıtı bir proje olarak değil, kültürel iş birliği çerçevesinde sunması önem arz etmektedir. Projenin yalnızca kültürel bağları güçlendirmek ve iletişimi kolaylaştırmak amacı taşıdığı vurgulanmalı, siyasi ve jeopolitik hedeflerden bağımsız bir şekilde tanıtılması sağlanmalıdır. UNESCO gibi uluslararası kuruluşların desteğiyle projenin çok taraflı bir kültürel girişim olarak çerçevelenmesi, Rusya'nın tehdit algısını yumuşatabilir. Dahası, Rusya'nın projeye dâhil edilmesi ve bu süreçte ortak akademik ve kültürel çalışmaların teşvik edilmesi, diplomatik gerilimlerin önüne geçilmesine yardımcı olabilir. Bu tür bir yaklaşım, projeyi bir meydan okuma değil, iki taraf için de kazan-kazan fırsatı sunan bir iş birliği alanına dönüştürebilir.

B) Çin ile İlişkiler

Çin, ortak Türk alfabesi girişimine stratejik ve kültürel kaygılarla temkinli bir yaklaşım sergilemektedir. Bu girişim, Orta Asya'daki Türk dillerinin Latin tabanlı bir alfabe ile birleştirilmesini hedefleyerek, bölgedeki dilsel ve kültürel bütünleşmeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu durum, Çin'in ekonomik ve siyasi olarak güçlü olduğu Orta Asya'da nüfuzunun sınırlandırılabilceği algısını doğurabilir. Türkçe konuşan ülkelerin ortak bir alfabe etrafında birleşmesi, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) kapsamında kurduğu ekonomik ve siyasi bağlara meydan okuyabilecek bir adım olarak görülebilir. Böyle bir girişim, Çin'in bölgede sürdürdüğü hâkimiyete yönelik dolaylı bir meydan okuma niteliği taşıyabilir.¹⁰

Bölgedeki Türk devletlerinin kültürel yaklaşması, bu ülkelerin Çin'in ekonomik etkisine karşı Türkiye liderliğinde alternatif bir iş birliği platformu oluşturma ihtimalini artırabilir. Bu durum, Çin'in enerji ve ticaret yollarını güvence altına alma stratejisini zayıflatabilir ve bölgedeki ekonomik çıkarlarını riske atabilir. Türkiye'nin bu bağlamda artan etkinliği, Çin'in bölgede uyguladığı stratejik politikalar için dengeleme girişimlerini hızlandırmasına yol açabilir. Orta Asya'daki Türk devletleri arasındaki olası bütünleşme, Çin'in bölgedeki jeopolitik pozisyonunu uzun vadede tehdit edebilir.

Girişimin Doğu Türkistan üzerindeki olası etkileri de Çin açısından önemli bir hassasiyet kaynağıdır. Çin, bu girişimin Uygurların dil ve kültür birliği yoluyla daha geniş Türk dünyası

¹⁰ World Policy Hub. (2024). How is Ankara seeking to enhance its presence in Central Asia? *Asian Studies, Political Studies*. Retrieved November 28, 2024, from https://worldpolicyhub.com/how-is-ankara-seeking-to-enhance-its-presence-in-central-asia/?fbclid=IwY2xjawG1MqBLEHRuA2FlbQlxMAABHUwvU_HX6mLhtQlhv8p7NPNGp7ls8iS5edUQ_ry1-RxxK4VS4nNV6Wjcg_aem_FqaGkRUucUYbMt7oQASDvA.

ile bağlarını güçlendirebileceğini ve ulusal güvenliğine bir tehdit oluşturabileceğini düşünmektedir.¹¹ Latin tabanlı bir alfabe sistemi, Uygurlar arasında kültürel farkındalığı ve dayanışmayı artırma potansiyeline sahiptir. Bu durum, Çin'in bölgede uyguladığı ulusal bütünleşme politikalarını zora sokabilir. Uygurların bu girişimle Türk dünyası ile daha güçlü bağlar kurması, Çin hükümetinin projeye karşı şüpheyle yaklaşmasına neden olmaktadır.

Buna rağmen, Çin'in ekonomik çıkarları ve Orta Asya'daki siyasi dengeler, bu tür bir girişime açık bir karşıtlık sergilemesini zorlaştırmaktadır. Çin, Türk devletleri ile mevcut ekonomik bağlarını koruma ve bölgesel iş birliğini sürdürme ihtiyacını göz önünde bulundurarak daha pragmatik bir tutum benimseyebilir. Özellikle enerji projeleri ve altyapı yatırımları gibi alanlarda Türk dünyası ile iş birliği yapma gerekliliği, Çin'in girişime açıkça karşı çıkmasını engelleyebilir.¹² Ancak uzun vadede, Türk devletlerinin ortak alfabe etrafında birleşmesi ve bu birleşmenin Doğu Türkistan üzerindeki etkileri, Çin'in projeyi jeopolitik bir tehdit olarak görmesine yol açabilir.

Türkiye, bu girişimi Çin'in hassasiyetlerini dikkate alarak sunmalı ve projeyi yalnızca kültürel iş birliği ve iletişim kolaylığı amacı taşıyan bir girişim olarak tanımlamalıdır. Projenin siyasi veya jeopolitik bir hedef taşımadığı, aksine bölgesel iş birliğini ve dijitalleşme ile eğitim alanında ilerlemeyi teşvik etmeyi hedeflediği vurgulanmalıdır. Doğu Türkistan'a yönelik endişeleri gidermek amacıyla, girişimin Çin'in iç dinamiklerini etkilemeyeceği ve Çin'in toprak bütünlüğüne saygılı olduğu açıkça ifade edilmelidir. Bu girişim, Çin ile iş birliğini artıracak bir fırsat olarak da sunulabilir. Ortak akademik ve kültürel etkinlikler düzenlenerek, Çin'in projeye dahil edilmesi sağlanabilir. Alfabenin ticaret ve lojistik süreçlerinde iletişimi kolaylaştıracağı ve Kuşak ve Yol Girişimi ile uyumlu bir yapı oluşturabileceği belirtilerek, Çin'in tehdit algısı azaltılabilir.

C) Batı ile İlişkiler

Ortak Türk dili alfabesi girişimi, Batı'da özellikle ABD, Avrupa Birliği (AB) ve NATO bağlamında çeşitli perspektiflerden değerlendirilmektedir. Bu girişim, Türk dünyasında dilsel

¹¹ Oztarsu, M. F. (2024). The power of names: Türkiye's shift from Central Asia to Turkestan. *The Diplomat*. Retrieved November 28, 2024, from <https://thediplomat.com/2024/10/the-power-of-names-turkeys-shift-from-central-asia-to-turkestan/>

¹² Acar, Y. (2024). A strategic opportunity for the Organization of Turkic States amid great power competition. *The Diplomat*. Retrieved November 28, 2024, from <https://thediplomat.com/2024/10/a-strategic-opportunity-for-the-organization-of-turkic-states-amid-great-power-competition/>

ve kültürel entegrasyonu güçlendirerek bölgesel iş birliğini artırma potansiyeline sahipken, aynı zamanda Batı'nın çıkarlarına hem fırsatlar hem de meydan okumalar sunmaktadır.

ABD, Orta Asya'da bugüne kadar beklenen varlığı oluşturamamış, ancak bölgeyle ilişkilerini güçlendirmek için C5+1 platformu ve Türkiye gibi ortaklarla iş birliğini derinleştirme fırsatını değerlendirebilir. Türkiye, NATO müttefiki olarak bölgeyle tarihsel, kültürel ve ekonomik bağlarla sahiptir. Türkiye'nin Orta Asya'da ticaret, enerji ve güvenlik alanlarında etkili bir aktör haline gelmesi, ABD'nin Çin, Rusya ve İran'ın bölgedeki nüfuzunu dengelemesine ve Orta Asya ülkelerinin ekonomik ortaklıklarını çeşitlendirmesine katkı sağlayabilir.¹³

Rusya, Çin ve İran, coğrafi yakınlık ve tarihsel bağlarla bölgedeki etkilerini korumaktadır. Ancak Ukrayna savaşı sonrası Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan, Batı ve Türkiye ile ilişkilerini geliştirmeye odaklanmıştır. Tacikistan ve Türkmenistan daha temkinli bir yaklaşım sergilese de genel eğilim, Rusya'nın etkisinden uzaklaşma yönündedir. Türkiye, bu bağlamda ABD'nin bölgedeki rakiplerini dengeleme konusunda stratejik bir ortak olabilir.¹⁴

Ortak Türk alfabesi, Türkiye'nin Orta Asya ile bağlarını güçlendirme girişimlerinin bir parçasıdır. Bu proje, Türkçe konuşan topluluklar arasında iletişimi kolaylaştırarak kültürel ve siyasi bütünleşmeyi teşvik edebilir. ABD, bu projeyi dolaylı olarak destekleyerek, bölge ülkelerinin Türk kimliğine odaklanmasını sağlamak ve Rusya ile Çin'in etkisini sınırlandırmak için bir fırsat olarak görmektedir. Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçiş, Sovyet etkisini zayıflatarak Rusya'nın bölgedeki nüfuzunu sınırlayabilir. Çin bağlamında, bu girişim Uygur Türkleri ile Türk dünyası arasındaki bağları güçlendirme potansiyeli taşıyarak, ABD'nin insan hakları politikalarına zemin oluşturabilir.

AB, ortak Türk alfabesi girişimini enerji güvenliği açısından önemli bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Trans-Hazar Projesi gibi girişimlerle artan Türk dünyası entegrasyonu, Avrupa'nın enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve Rusya'ya olan bağımlılığını azaltma hedefleriyle örtüşmektedir. Ancak AB, Türk dünyasının daha bağımsız bir siyasi yapı oluşturmasının Batı dengeleri üzerindeki etkilerinden endişe duymaktadır.

¹³ Mammadov, A. (2024). The United States can't offset its rivals in Central Asia alone. Turkey can help. *Atlantic Council*. Retrieved November 28, 2024, from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/the-united-states-cant-offset-its-rivals-in-central-asia-alone-turkey-can-help/>

¹⁴ Mammadov, A. (2024).

NATO, bu girişimi bölgesel istikrarı artırma potansiyeli taşıyan bir adım olarak görmektedir. Türk Cumhuriyetlerinin entegrasyonu, NATO'nun bölgedeki varlığını güçlendirme ve Rusya ile Çin'in etkisini dengeleme potansiyeline sahiptir. Ancak NATO, Türkiye'nin bu süreçle Batı ittifaklarından daha bağımsız bir pozisyon alabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır.

Sonuç olarak, ABD, AB ve NATO, ortak Türk alfabesi girişimini Rusya ve Çin'in etkisini sınırlama ve enerji güvenliğini artırma açısından stratejik bir fırsat olarak görmektedir. Ancak Türkiye'nin bu projeyi bağımsız bir Türk dünyası oluşturma aracı olarak kullanma potansiyeli, Batı'nın bu girişime temkinli yaklaşmasına yol açmaktadır. Türkiye'nin bu süreci şeffaf bir şekilde yönetmesi ve Batı ile iş birliğine açık olduğunu göstermesi, bu tür endişelerin giderilmesine katkı sağlayabilir. Bu girişim, bölgesel kalkınma ve küresel barış anlayışıyla iletilmelidir.

D) Uluslararası Örgütler

Uluslararası organizasyonlar, Türk dünyasında ortak dil kullanımını izleyerek, bu girişimin bölgesel iş birliğini artırıcı bir etki yaratabileceği görüşünü benimseyebilirler. Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi, UNESCO ve diğer uluslararası organizasyonlar, Türk dünyası arasında kültürel ve dilsel uyumu teşvik eden projelere desteğini sunabilirler. Bu tür organizasyonlar, Türk dünyasının küresel düzeyde daha fazla iş birliği yapmasını ve bölgesel kalkınmayı desteklemesini sağlayabilirler. Ancak, bu destek, bölgesel güvenlik ve diplomatik bağlamlarda dikkatli bir şekilde denetlenmeli ve bölgesel barışa zarar vermemek adına belirli koşullara bağlı olması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türk dünyasında ortak dil kullanımı fikri, küresel aktörlerin ve organizasyonların çeşitli tepkileriyle karşılaşacaktır. Bu tepkiler hem stratejik çıkarlar hem de bölgesel güvenlik dinamikleri çerçevesinde şekillenecektir. Türkiye'nin bu süreçte liderlik rolünü sürdürebilmesi için, uluslararası aktörlerle dengeli bir diplomatik yaklaşım benimsemesi gerekecektir.

Stratejik Öneriler

- 1. Çok Taraflı Diplomasi:** Türkiye, ortak dil girişiminin sadece Türk dünyası içindeki ilişkileri değil, bölgesel iş birliğini de teşvik edeceğini vurgulamalıdır. Bu bağlamda, Rusya ve Çin gibi büyük güçlerle stratejik diyalogları sürdürerek, bu ülkelerin endişelerini yatıştıracak politikalar geliştirilmelidir. Türkiye, aynı zamanda Batılı ülkelerle de bu sürecin güvenlik ve istikrarı artırmaya yönelik bir girişim olduğunu açıkça ifade etmelidir.

2. **Kültürel Çeşitliliği Koruma:** Türk Devletleri Teşkilatı içindeki her devletin kültürel kimliğine saygı gösterilecek bir yaklaşım benimsenmelidir. Türkiye, dil birliği girişimini gönüllü bir süreç olarak sunmalı ve her ülkenin kendi dilini koruma hakkına saygı gösterdiğini vurgulamalıdır. Bu, Türk dünyasının birleşmesini sağlamada önemli bir adım olabilir.
3. **Ekonomik ve Kültürel İş birlikleri:** Ortak dil, ekonomik iş birliği ve kültürel entegrasyon süreçlerinin önünü açabilir. Türkiye, Türk dünyasındaki ülkelerle ortak projeler geliştirmek, ticaret ve yatırım alanlarında iş birliklerini teşvik etmek için bu dili kullanma avantajını artırmalıdır. Bu projeler, Türk dünyasının küresel düzeyde daha fazla etkileşim içinde olmasına yardımcı olabilir.
4. **Sürekli İletişim ve Koordinasyon:** Türkiye, Türk Devletleri Teşkilatı'ndaki tüm üyelerle sürekli iletişimde olmalı ve farklı devletlerin kültürel ve dilsel hassasiyetlerine saygı göstererek ortak dilin avantajlarını anlatmalıdır. Bu, Türk dünyasında daha güçlü ve birleşik bir stratejik duruşun oluşmasını sağlayabilir.
5. **Temkinli Politika:** Sonuç olarak, Türkiye, farklı politikalara sahip uluslararası aktörlerin endişelerini göz önünde bulundurarak, bu süreçte dikkatli, dengeli ve diplomatik bir yaklaşım izlemelidir.

Ortak Türk Alfabeti: Türk Dünyasında Entegrasyon İçin Dengeli Bir Yaklaşım

Ortak Türk Alfabeti, Türk dünyasında yazılı iletişimde standartlaşmayı sağlamak ve iş birliğini güçlendirmek için tarihi bir girişimdir. Türk lehçeleri arasında ortak bir yazı sistemi oluşturmayı hedefleyen bu alfabe hem tarihsel bağların yeniden canlandırılmasına hem de dil ve kültür birliğinin pekiştirilmesine katkı sunmaktadır. Ekonomik ve siyasi alanlarda iş birliği için de önemli fırsatlar sunan Ortak Türk Alfabeti, Türk Devletleri Teşkilatı gibi organizasyonların entegrasyon çabalarını desteklemektedir.

Ortak alfabenin ekonomik etkileri, ticaret ve yatırım süreçlerinde yazılı iletişimi kolaylaştırarak bölgesel kalkınmayı hızlandırma potansiyeli taşımaktadır. Ticari süreçlerde standardizasyonun teşvik edilmesi, Türk dünyasını küresel ekonomide daha etkin bir aktör haline getirebilir. Siyasi alanda ise yazı birliği, ortak diplomatik girişimlerin daha güçlü bir zeminde yürütülmesine olanak tanıırken, Türk devletlerinin uluslararası arenada daha uyumlu bir şekilde hareket etmesine katkıda bulunabilir. Kültürel açıdan Ortak Türk Alfabeti, Türk

dillerinin fonetik çeşitliliğini kapsayarak yazı birliğini sağlarken, dilsel ve kültürel kimlikleri korumayı amaçlayan esnek bir yapıya sahiptir.

Ancak bu girişim, bazı hassas noktaları dikkate alarak temkinli bir şekilde ilerletilmelidir. Alfabenin uygulanması sırasında, Türk devletlerinin Rusya, Çin ve Batı gibi büyük güçlerle olan ekonomik ve siyasi ilişkileri zarar görmemelidir. Bu girişim, bir rekabet veya bloklaşma aracı olarak değil, kültürel dayanışmayı artırmayı hedefleyen bir proje olarak sunulmalıdır. Ayrıca, her ülkenin dilsel ve kültürel kimliğini koruyabilmesi için alfabenin esnek bir rehber olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Alfabe değişikliği, özellikle Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi ülkelerde eğitim ve toplumsal kabul süreçlerini etkileyecektir. Bu geçişin maliyetleri ve uygulanabilirliği dikkatle planlanmalı; halkın süreci benimsemesi için kamuoyu bilgilendirme çalışmaları yürütülmelidir. Ortak alfabenin toplumsal ve uluslararası düzeyde yanlış anlaşılması için diplomatik bir hassasiyetle hareket edilmelidir. Türk dünyasının iş birliğini güçlendirmeye yönelik bu adım, uluslararası barış ve iş birliği ortamına zarar vermemeli, küresel dengeyi gözetilen bir yaklaşımla yürütülmelidir.

Ortak Türk Alfabeti, Türk dünyasında kültürel, ekonomik ve siyasi bağları güçlendirme potansiyeli taşıyan önemli bir fırsattır. Ancak bu potansiyelin gerçekleştirilmesi için süreç dikkatle yönetilmeli, Türk devletleri arasındaki bağları güçlendirirken küresel iş birliklerini koruyan bir strateji benimsenmelidir. Bu yaklaşım hem yazı birliğini sağlamayı hem de dilsel ve kültürel çeşitliliği koruyarak uzun vadeli dayanışma ve entegrasyon hedeflerini gerçekleştirmeyi mümkün kılacaktır.

Referanslar:

1. Acar, Y. (2024). A strategic opportunity for the Organization of Turkic States amid great power competition. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2024/10/a-strategic-opportunity-for-the-organization-of-turkic-states-amid-great-power-competition/>
2. Akcay, N. (2022). Does the Organization of Turkic States worry China and Russia? Greater integration among Turkic states may pose a crucial threat to Beijing and Moscow. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/11/does-the-organization-of-turkic-states-worry-china-and-russia/>
3. Aydıngün, İ., & Balım, Ç. (2012). Bağımsızlıklarının yirminci yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna: Türk dilli halklar - Türkiye ile ilişkiler. *Atatürk Kültür Merkezi*, 7(3), 45–60.
4. Aydınlik. (2024.). Bakü'de karar çıkmıştı: Alfabe değişiyor mu? TDK Başkanı Prof. Dr. Osman Mert açıkladı. Retrieved November 28, 2024, from <https://www.aydinlik.com.tr/haber/bakude-karar-cikmisti-alfabe-degisiyor-mu-tdk-baskani-prof-dr-osman-mert-acikladi-495147>
5. Çağlar, E. (2018). Antalya'da toplanan Türk kurultaylarının tarihi değerlendirmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 241–263.
6. Gasimova, Z. (2023). 1927-1928 yılları Yeni Türk Alfabesi Komitesinin I. Bakü, II. Taşkent ve III. Kazan kurultayları üzerine inceleme. *Journal of Turkic Civilization Studies*, 4(2), 192–220.
7. İbrahimov, E. (2016). Türk dünyasında ortak konuşma dili oluşturulmasında alfabe ve imla sorunları. *Gazi Türkiyat*, 18, 213–220.
8. Mammadov, A. (2024). The United States can't offset its rivals in Central Asia alone. Turkey can help. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/the-united-states-cant-offset-its-rivals-in-central-asia-alone-turkey-can-help/>
9. Oztarsu, M. F. (2024). The power of names: Türkiye's shift from Central Asia to Turkestan. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2024/10/the-power-of-names-turkeys-shift-from-central-asia-to-turkestan/>
10. TRT Haber. (2024). Türk dünyasının ortak alfabesi kabul edildi. Retrieved November 28, 2024, from <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turk-dunyasinin-ortak-alfabesi-kabul-edildi-877107.html>
11. World Policy Hub. (2024). How is Ankara seeking to enhance its presence in Central Asia? *Asian Studies, Political Studies*. Retrieved November 28, 2024, from <https://worldpolicyhub.com/how-is-ankara-seeking-to-enhance-its-presence-in-central-asia/>